

ԼԵԶՈՒԱԳԻՑՑԱՆ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ՎՐԱՅ^(*)

Հնդեւրոպական նախահյեռնիքից հեռանալուց յետոյ՝ յոյները կամ հելլենները հետզետէ դէպի հարաւ դիմելով բնակեցան նախ Յունաստանի հրւսային երկիրները. Քրիստոսից 11 դար առաջ նրանք մտան Յունաստան և քչելով կամ ձուլելով նախարնիկ պելասպներին, գերշանկանապէս հաստատուեցին այնազ ։ Իրեւ աղքատ երկիր Յունաստանը պիտի չըտարարէր ժողովուրդի պահանջները. Կետեարար շուտով ստիպւեցին նրանք աւելի հեռուները գլուխուել իրենց բախտը. Ճովը և մօտակայ բազմաթիւ կղզիները նոր ասպարէզ էին բաց անում նրանց առաջ. Այսպիսով յոյները դարձան ծովագնաց բախտախնդիր վաճառական ժողովուրդ և հիմնեցին բազմաթիւ և նորանոր զաղթականութիւններ. Նրանք անցան նախ Ալրշիգելագոսի կղզիները, յետոյ մտան Փոքր-Ասիա, ուր հիմնեցին նըշանաւոր զաղթավայրեր, ինչպէս Զմիւռնիա, Եփսոս, Մելիտ ևն., աւելի յետոյ տարածուեցան Սեւ ճովի եւ Մարմարայի եղեքքները. Այս ժամանակից են մուս Մինոս, Կերչ, Բիզանտիոն և այլ քաղաքները. Քրիստոսից 9 դար առաջ Փոքր-Ասիայ արևմտեան ծովամերձ մասերում կային բազմաթիւ յոյն զաղթականութիւններ, որոնցից ամենամեծն էր Յոնիան. Շուտով սկսեց մրցումը նրան և կիրդիայի միջև, որ Փոքր-Ասիոյ բնիկ պետութեանց մէջ ամենից ուժեղն էր, լինելու շամաբային վաճառական պետութիւն, իր պարանձներն արտանենաւ համար դէպի ծով գուրք գալու պահանջ ունէր. Պատերազմը տեսեց 11/2 դար և կիրդիան կարողացաւ ընկճել Յոնիան, նուանեց Զմիւռնիան, յետոյ բոլոր միւս յունական գաղութները և ամրող Փոքր-Ասիոյ աէր դարձաւ. Երբ պարսկները գուրս եկան աշխարհակալութեան, կիրդիան չկա-

բողացաւ տոկալ նրանց առաջ, և իր հետ բոլոր յունական գաղթականութիւնները ընկան պարսկական լուծի տակ (546): Այս բոլութիւն ակում են պարսկական խոշոր արշաւանքները բայս Յունաստանի վրայ, որոնց վերջին եղրն է Ալեքսանդրի արշաւանքը դէպի արեւելք և Պարսից պետութեան կործանումը (334-330):

Ալեքսանդրի աշխարհակալութեամբ յոյները տէր են գառնում ամբողջ արեւելքին, մինչև Սիր-Դարիա (Թաթարիստան) և Խեզոս շինուամբ են 70-ի չափ քաղաքները, մեծ մասամբ Աղեքսանդրիս անունով, որոնց մէջ հաստատուելով մեծ ու փոքր յոյն գաղթներ՝ գտանում են յունական քաղաքակարթութեանը մի մի զառարան և իրենց շըրշապատի մէջ տարածում են յոյն լեզուն, գիտութիւնները, արուեստները, մի խօսքով յոյն քաղաքակարթութիւնը:

Այն տեղերում ուր յոյն գաղութները թուով աւելի շատ էին, պետական և քաղաքական ազգեցութիւնը այն քան մեծ եղաւ, որ մի քանի դար յետոյ՝ տեղացի բնիկ ժողովուրդները կորցրին իրենց յատկանիները, կորցրին իրենց մայրենի լեզուն և ընդունելով յունակէնը՝ յոյն զարձան: Այսպէս եղաւ Փոքր-Ասիոյի բոլոր ազգութիւնները սկսած ծովեերքից մինչև Եփրատ, այն է Հայաստան և այս տեղերում ուր յոյն զաղթական նուայի բնիկ լեզուի գոյութեան էր էին թուով կամ թէ բնաւ չկային, ազգեցութիւնը եղաւ միայն կուլտուրական ու չաղցեց տեղական ազգութիւնների ու նրանց մայրենի լեզուի գոյութեան վրայ: Այս կորցին են պատկանում Հնդկաստանը, Պարթևեաստանը, Պարսկաստանը և Հայաստանը: Գիտենք որ պարթեւ թագաւորները և յունաէրը էին և իրենց գրամերի արձանագրութիւնը փորագրել էին տալիս ամբողջապէս յունական լեզուով. Բայց այնու մաննային պարթեւներն ու պարթեւական լեզուն մասցին անազարտ: Հայաստանի մէջ էլ յունական կուլտուրան մեծ ազգեցութիւն ունեցաւ. Զարիադրէս, Տիգրան Մեծը և ուրիշ հայ թագաւորներ իրենց դրամների վրայ գործ են ածում յունարքն լեզուն. Տիգրանակերտում կիմնում է յունական թատրոն և յոյն գիրասաններ յունարքն էիցւով ներկայացումներ են տալիս. Ճիգրանի որդին Արտաւազդ ստացել է հայոց

(*) Շարանակարիւմ մեծանան նեղինակի Շառամուրիւմ հայ կեզօնի գարծէն (մի. Գլուխ):

պալատում այնպիսի յունական կրթութիւն, որ մինչեւ անդամ գրել է յունարքն լեզուն՝ ողբերգութիւնները Խորենացու ասելով՝ այս մէջ նօտարական գոռոթիւնները լինում էին ինչպէս պարոկերէն, նոյնպէս և յունարքն լեզով, «Գիր պարսից և յունաց, որովք այժմ գիւղից և գաւառաց ևս և իրացանց չիւր տանց առանձնականութեանց և հանուրց հակածակութեանց և գաշանց այժմ առ մեզ գտանին անրաւ զրուցաց մատահանք, մաս նաւանդ որ ի սեփական ազատութեան պայ յազատեւթիւն» (Խոր. Առ. Դը. Գ.): Այս բար լորդ Իմանդերը Հայաստանը չի կորցնում իր արևելին կերպարանքը, և Մոմենի բառ ցարքութեամբ մնում է միշտ ուշ-յաւհան երկիր» (immer ein ungriechisches Land geblieben), և այդ ոչ միայն մակեդոնական — յունական տիրապետութեան ժամանակ, այլ և նրանց յաջորդ սելեւկեան, հովմէտական և աւելի յետոյ բիւլանդական տիրապետութեան ժամանակ: Այստեղ է ահա առ բևեմտեան Փոքր-Ասիական երկիրների և Հայաստանի տարբերակիւնը: Նախաքրիստոնէական շրջաննեմ հայերը յունարքնից ոչ մի աղդեցութիւն չեն կիլ:

Երբ քրիստոնէութիւնը մտաւ Հայաստան, հայերը կամաց կամաց ուժանալով արեւելից՝ սկսան դառնալ գէպի յոյները Բացի կրօնակցութիւնից՝ այդ նոյնը շեշտառ լու էր նաև քաղաքական կացութիւնը, բատ որում պարսից սասաննեան թագաւորները ցեղական թշնամութիւնը ունենալով հայոց արշակունիք թագաւորների տոհմի հետ, ուս զում էին գոհազուրկ անել նրանց, իսկ նրանք էլ իրենց գոհը հաստատ պահելու համար ստիպուած էին խնդրել մի երրորդ ուժի օգնութիւնը: Այդ երրորդ ուժը յոյներն էին: Այսպէսով Հայաստանն գտնեւում էր երեք աղդեցութեանց ներքոյ: պարսիկ, յոյն և ասորի: Պարսիկներին կողմակից էին ազնուականները և ժաղովուրդը, յոյն ներին կողմակից էին թագաւորները և եւ կեղեցականներնը, իսկ ասորիների կողմակից էին եկեղեցական մի փոքր մասը և պարսից պետականը՝ որ յունական ազգեացութեան տարածման մէջ իրեն վտանգ տեսնելով՝ ստիպուած էր զիջել զոնէ ասու թիւներին: Թաղաքական հողի վրայ յաղթող գուրս գալով պարսիկները, յոյներին վտանգից հայաստանից, իսկ կրօնական և ուս-

ուումական հողի վրայ մրցակցութեան առարկը մնաց յոյներին և տարրիներին:

Արգէն ասել նեք որ եկեղեցու և զբարցոցի մէջ սկզբում ասորիկնը և յունարէնը հաւասարութիւն գործածական էին. բայց շուտով ասորիկնը տեղի տաւեց, որովհետեւ իր դէմ ունէր ոչ միայն յունականի աւելի ուժեղ մրցակցութիւնը, այլ և հայ ազգային գրականութեան ստեղծումը: Լուսաւորչի ձեռքով, հայ եկեղեցին բնդունելով Կեսարիոյ յոյն եկեղեցու հովանաւութիւնը, բնականաբար ուժ տուեց յունարէնին. և այդ հպատակութիւնը անշուշտ շատ աւելի մեծ ներգործութիւն պիտի ուրնենար հայ լեզուի վրայ, եթէ Պավու (367-371) չժոտածէր բաժանել հայկական եկեղեցին Կեսարիոյ թիւմից և նրան անկախ չհատարակէր: Եռուով սրան յաջորդում է մի աւելի նպատակոր հանգամանք. Ե. գարում ստեղծում է հայ ազգային գրականութիւն և գրանով իրը է գրուում յունարէնի գործածութեան՝ իրեն եկեղեցու պատուական լեզու: Եթէ նույն գիրական պաշտոնը՝ որ հայ եկեղեցին ընդունելով գաւանաբանք՝ որ հայ անգամանք՝ որ հայ եկեղեցին ընդունելով յայտարարում է բաժանուած: Ահա այդ բոյոր պատճաները միանալով նորից փրկում են հայերէն լեզուի գոյութիւնը, ինչպէս եղել էր նախաքրիստոնէական շըրջանին՝ ասարեց պատճանուած մի ասպարիկ, այդ է կրթուած հոգեորդականների ստիպուած: Պունարէ նին մուռ է միայն մի ասպարիկ, այդ է կրթուած հոգեորդականների ստիպուած մի ասպարիկ լեզուի գոյութիւնը, ինչպէս այսօր գիրամաներէնը մեր ուսումնականների շըրջանուած:

Հայ ժողովուրդը պարսիկան տիրապետութիւնից յետոյ մի քանի անգամ էլ ենութեանի թարգուսութեան մասը (որ կազմում էր ամբողջ երկրի ½), արուեց յունաց և դարձաւ պարզապէս յունական մի նահանձ: Երկրորդ՝ Հերակլի ժամանակ, ի. գարի սկզբից մինչև վերջը Հայաստանը ամրոցդութեանի խլաւեց պարսիկներից և ընկանաց յունաց ակրապետութեան տակ, թէկ այդ տիրապետութիւնը յաճախ ընդհաւուում էր պարսիկան, յետոյ էլ արաբական աջաւ-

ւանցներով, մինչև որ արաբները ամրող-ջապէս տէր գարձան երկրին 693 թուին: Երրորդ՝ 1021 թուին Արծունեաց թագաւորութիւնը փոխարքանի Սերսատիա, Հայաստանի արքական և հարտաշին մաս սերը անցան յոյներին, որոնց տևելացաւ նաև հրաւիսային մասը՝ Բագրատունեաց թագաւորութեան կործանմամբ՝ 1046 թուին: Այսպէս ամրող Հայաստանը մասա յունաց տիրապետութեան տակ, թէն շատ չուտաղ թուրքերն եկան և յոյների իշխանութեան վերջ տուին: Չորրորդ՝ Կիլիկիայում եւ Փոքր-Ասիայում հայերը բաւական ժամանակացին յաւնաց տիրապետութեան տակ, մինչև որ ժն. գարու կէսից յետոյ թուրքերը խեցին Փոքր-Ասիայի մինչև կէսը, իսկ հայերը Կիլիկիայում կիմնեցին անկար թագաւորութիւն:

Այս բայրոր չորս չըջաններում հայերը գտնուում էին երես առ երես յունաց հետ, հայ ժողովուրգը միշտ շփում ունէր յոյն բանակի և յունական պաշտօնէութեան հետ, եղան յունարքն լիզուից զանազան փոխառութիւնների բայց դարձեալ յունարքներ մեծ ազդեցւութիւն շնունեցաւ հայերէնի վրայ, որի պատճառը հայ ազգային գրականութեան գոյութիւնը, հայ եկեղեցականութեան թշնամակ վերաբերութիւնը յոյն կրօնին հետ, և յատկապէս յոյն գաղթականութեան, բացակայութիւնն էր: Նոյն իսկ արեմտեան Հայաստանում, ուր հայերը դարերով մնացին յունական տիրապետութեան տակ և շատեր ընդունելով յունական գաւանանքը՝ կազմեցին հայ-հոռոմների համայնքը, դարձեալ հայերէնը չափուեցաւ յունարքներից յունարքներից և նոյն իսկ հայ-հոռոմները մնացին հայախօս: Այսպէսով ուրեմն յունարքներ միշտ էլ մնաց որոշ ուսումնականների լըրջանում միայն սովորուած և ժողովրդի մէջ բնուածական մի լիզու:

Ամփոփելով նիւթը այս փոքր սահմանում, մէնք այժմ կարող ենք խօսել յունարքներ ազդեցւութեան հանգամանքների և արդիւնքի մասին:

Գ. դարերից սկսած հայ ուսումնատեէ երիտասարդներ գնում էին Աթէնք և Բիւլղանզին՝ յունական բարձրագոյն դպրոցներում և կրթութիւն ստունալու: Երբ Մերտու հերթից հայերէն գրերը յունական այրութեան սրինակով և հիմք գրաւ հայ գրական

նութեան, թէն սկզբում Ս. Գիլքը թարգամանեց ասորիկէնից, բայց շուտով Պոլսից ստացաւ յունարքն ընագրի մի ընտիր օրինակ, երկրորդ անգամ Սահակի և իր աշակերտների հետ թարգմանեց՝ նոյնը յունարքնի վրայից, որից յետոյ ասորիկը իշարգամանութիւնը չնշուեց: Սրան յաջորդեցին քաղմաթիւ ուրիշ յունական գործեր, որոնք թարգմանուեցին հայերէնի սկսած Ե. գարց մինչև ժմբ. գարց: Ցիշենք հնագոյններից Ասկերերանը, Սերերիանոսը, Եւսեբիոսի Թրոնիկոնը, Բարսեղ Կեսարացւոյ Վեցօրեայք, Կիւրեղ Աղեքսանդրացի, Կիւրեղ Երուսալէմացի, Վարք հարանց, ևն. ևն. Այս շարքը այնքան երկար է և այնքան հարուստ է հայ գրականութիւնը յունական թարգմանութիւններով, որ Զարքանականը նուիրել է նրանց համար 764 էլով մի ամրող հատոր (Մատնաբառն հայկական նիւթին նորբերաններուն նոյնեաց, Դ. - Ժ. Դ. գար, Վեննետիւն (1889)): Կան գրուած քնները որոնց յունարքն ընագիրը ի սպառ կորած է և գտնուում է միայն հայերէն թարգմանութիւնը. այսպէս Փիլտոնի ներայիցւոյ մի քանի ձառերը, Եւսեբիոսի Թրոնիկոնը, Տիմոթէս կուզ, Խօսելոս, Խրենէոս եւն. Որքան չնորապարա է գիտութիւնը և յատկապէս յոյն գրականութեան պատմութիւնը հայ թարգմանիների մատուցած այս գեղեցիկ ձառայութեան համարը — թարգմանութեանց միջոցին տառադարձուած և ուսումնականների ու եկեղեցականների ձեռքով հայերէնի մէջ մուցրած յունարքն փոխառութեանց ընդհանուր թիւը համառ է 775, որ նախորդների սճով բառ տեսակի կարող ենք շատաւորել հետեւակ ձեռք:

Լ. Բնութեան եւ նրա զօրութեանց մասին. ա) Բնութիւն ։ այեր, արքիսես, բուրինս, եներ, եիլք, եպիկլինս, իրիս, լուսը, կիռանս, ենւլիք, պատիսկան, սեւլս, սկիպսա, բալզոս, փողոս:

բ) Մոլ ։ ամբակը բալզար, պիտոն, պեղպազոս, ուարիս, ետքիւն:

ց) Աւողեր ։ անդրուեղ, անտինս, արտօռս, դիատոն, պրտիւս, իպպոս, կանարս, կաստիպէ, կոմիս, կոսոնս, ենեմու, ենվաստերոս, պղայիկա, տուռոս, փալիիրս:

դ) Բակիններ ։ ապարքիսա, ապելիոս, արքիստա, արքական, եւրակիկլոս, եւրա-

2. Կրօնական բառեր. — ա) Դիցուանական
կան — ամառի եղիշւ, անդրիսած, դեմետեր,
իմարտիմեկ, կես, կորէս, կորիւսան, կոռ-
նոս, պանդիմի, պիզասոս, պիսիդոս, պիւ-
րոն, պիդիլու, տարտոսոս, ոչոն, քաղջոս,
քիմեխ :

բ) Քիստնկական — սեպ, ամերիկայ, ալդրիցուսոն, արիկ, բորբոքանոս, դիարիկի, էլեկտրիչ, եկղեցական, իկոն, լիքանիա, կարառու, խուզչի, իւրա, կիրկէկան, կոն, խուզակ, հերձան, հերեւսիովս, ներդիչիս, դիքիլոն, սակար, մարդիսո, մարտիրազոզ, մետաղի, գիշ, գուռա, ուղղումեան, ուղութա, պյուսկօրոս, զարժանչ, պրօժիածնոս, սիլիցոլոն, միւնիոր, պատակիթոս, զիւտիստի, պերիսոնել, պերեստենցե, զիկնին, անկիտին, անկարոս, պատակիթոս, զիւտիստի, պերիսոնել, պերեստենցե, զիկնին, անկիտին, անկարոս, անտառակե, տիկնին, փասեակ, փապլոս, քիստին, գրիտուսոն, որին:

ѣ) სტენგაუსის պաշտიურებია — սբა,
ალიტქ., ასადასი, არტ (արքի), պტეղ-
ու-^ա, արեւեց., արքիթիակն, արքիման-
թիս, դիակոն, ხეլքսիասիկոս, եպիչոպո-
ւուիկոս, իւլյոդիակն, հոռորդիլուէ, է-նուշ-
ի-^ա, կատքիսիք, էւր., Թորոսուոյ, հանզ-
նանասոն, Պ-^ա, Ապամոսողող, սիգեգլոս,
Ապոլոեայ, պապաս, պառափ, Պարքիստ,
պարեւուս, պոռոսպապ, պոռոսթրանսկո,
փսադ, քորդիքուս:

3. Մարդ եւ մարմնի մասեր.— Արտերի;
բասիլիկ, կիփալ, ուրանիսկոս, սպանու,

4. Հիւանդութիւն եւ նմաններ, բժշկական բառեր. - Ափիմենինս, զալլոս, դաստիինս, ելիփանդական, թերիակէ, իմեռիագան, լիպոնտ, լիպիրյա, կարկինոս, Գլուխուց, օրբիտինս, պատագրոս, սեմփոր, իմինիքուական, ացւածէ, տուսական, տոխոս, ֆուենտե, քիչզմա:

5. Կենդանիներ. — Աղկիտոն, ամենու, ան-
իլոս, ատակոս, բասիլիկոս, բօրզոն, բոմբիլոս, բոնոսոս, բեցին, գլակիտ, դրա-
կոնսես, երիտ, եղաւրոս, ենենջես, եփենէ,
եթինիս, եթինոս, զմիւռնիտ, թիթի, կա-
ռաքոս, կասդրինս, կատովկես, կարե,
կարիտոս, կարկինոս, կեփաղ, կու, կիւե-

6. Ընտանիք եւ ընկերութիւն. — Ապօմամ, աղովապ, զենեսախ, գրայիդայ, գեման, դիմոս, Տա՛, պառիկոս, դառձ, պոռյ, սինետկնոս :

¶) *Frnrðhflár* — *Frnrðhflár*

+) *Brk̥rwaqnrðawka* — իւժ:

8. Խաշնարածութիւն եւ գիւղատնտեսութիւն. — Զկայ:

բ) Զիու սարք — սկետա, սկիւտաղ:

բ) Աւում եւ գրականուրին — Ավի
փի, ալփաթե, ամբիկուն, ասքիդի, արըր,
զաս, գրամաֆիկոս, դիալիկդիկան, դիա-
ս, գամեթիկոս, եռմոս, ենկուրիս, էք-
տ, իզոս, իզումոր, բաշտոր, կիմիկոս,
ողիմնիկոս, հաւոր, զետիկոս, դիմ-
լոս, դրաս, եւլոս, յորիլ, ուղեծեռն,
որիենոս, պերիամենիբա, ջնիկ, դաւոր,
արակսաւարաֆ. ասուս, սեմագիր,

սեմիար, սիլլոբայ, սօբխ, սթիեռն, սոս-
լոգի, սօլուստիկոս, տեղը, ոդոց, տոկ, տու-
րուր, տուր, փալմոս, տորտ, քրաչին, քրո-
նոգրաֆիւ:

ջ) Նկարյուրին եւն. — Անտէ, անդի-
անգ, դրակոնթիկոս, կողոսոր, միւսին, և
ևլուն:

թ) Երաժշուրին եւն. — Սրբին, թուր-
քն, լիլուս, մշվել, լուս:

ե) Խաղեր եւ մրցանք — ազնն, ազնիս-
տայք, արզասայք, քըրէլն, դիալոն, խպակ,
խրժիս, կիւնիկ, էլեն, նենի, ուղումուր,
միմ, գմոն, սպիտս, պանարդոս, պիենարդոս,
պիրիս, պօսուռում, սատիրիկոն, սատիկոն,
սուրպիւլ:

շ) Աստղարաշխական — աստղողաբոն,
աստղոնոմ, սիկրոս:

է) Երկրայինական — դիուպուա, իկո-
սակոն, լինդր, կիրիկոն, կիվոս, էն,
ուսակոն, սիւլամուրէա, ուրումք, սկա-
լինեան, սփեռ, խանոնիկոն:

10. Գոյներ. — Բղոսորս, դրակոնա,
ըլոսու:

11. Վաճառականութիւն եւ դրամական
գործարք. — Ապօսիխ, լողուխա, պոս-
թսս, ուռոս, տրապիչ:

12. Եինութիւն եւ շնչի մասեր. —
Ալբին, անսուն, արգասէր, բաւանէ, բէր,
բառուտէ, դեմսոս, դիմսոն, բայէն, դրի-
փակայ, նեւէլոյ, երեւան, զոմ, քեսամփո-
րոս, լուրիստ, լուր, լուր, կապէլիս,
կեմեւրիայ, լու, մակեռն, մառուն, լորե-
լիկ, ուրուն, գուշտ, գուշտ, պիւրիս,
սինառզայ, սինեդրիս, փիւրակէ, խա-
րակ, խենոնիկին:

13. Հագուստ եւ զարդ. — Ազաքոյն,
անկիւզ, ենդրոն, ենեն, եսամանիկոս, լի-
քիսոն, կամաս, կամաս, կեզաք, կենդանա,
կողոր, հորմայ, շնչու, դենի, մանդիտ,
մենէ, մուտու, միրը, միլուտէ, ուրիսկ, պե-
րոզ, պոդիրի, ուռու, սեբենի, սինոն,
սիխարին, ուեւ, ուիրուն, գունչ, գլու,
ունչու:

14. Ուտելիք եւ ըմպելիք. — Արեւայ,
ներմա, խօսադաս, կուլքայ, մակդաղիայ,
մորէ, նատիկ, ուսիմսի, ուռումուր, պլա-
կունդ, գիւնէր, իրոս:

15. Առունին անասութիւն. — Աքէ,
բարըն, բառու, լում, լոմբոր, լուրու,
լիկան, լիքանովիսն, խումին, կարել,

սակ, կեղր, կերան, կիւրոս, կիփաս,
խուր, պիւրոս, պնակ, սապոն, ստումեն,
սիփիւրիդ, տուաղան, տրապիզ, տրիվլան,
տէնի, փոխարին:

16. Թիւ, չափ, կշիռ եւ դրամ. — Ան-
դիւտիւրին, ապարիմայ, արդիւրան, արտա-
րոս, բեսին, գրամար, դիւրամնոյ, դրա-
մայ, մլոր, կարոս, կերաս, կիւմսոս, կոփիւ-
րոս, հիմեն, լեւուտոն, հըն, հոս, մոր,
մանգ, նումիսայ, նումիզմատոյ, որողոս,
պառպափիդ, սաբիթայ, սատեր, սատոն, սիկոյ,
ուոշուր, տուեկ, խողկոս, բուզայ, խօս:

17. Մետաղներ, հանքային նիւթեր, խէժ
եւ նմաններ. — Արտանոր, աւուսուր, ուուր,
անդամանինէ, պաթեռվոս, ապաբալաման,
բէրէւ, ելիկտրին, եմատիսեն, վուսու, զմա-
նիթեան, լեդիգոքալկոս, լիքանոն, լիքիթ-
ենոս, լինգիրոն, կինաբարիս, էրթուր,
կրութի, կուլուռիայ, զանգանան, մազնեա-
սիս, լուշուէ, լուշուէ, մաղուս, ուփիսոս,
ուուշուր, ուերու, սանգարակ, ուուժին, սաս-
տիկէ, սիւրակ, սրիկոն, ուուշէն, խողկո-
ղիբանան, քիսապասոս, խողբան:

18. Ճամփի վերաբերիալ, նաւային. —
Ակաս, անկիւռոս, արմիսոն, լիմենիայ, կեռ-
եայ, կարեյ, տրիեր, ենդի:

19. Ժամանակ եւ տումար. — Կուշնոր,
կուրուն, ներ, սոս, տուբի, բուժ:

20. Երկիր եւ պետութիւն. — յ) Երկիր

մասեր — եպարի, բեր, կլույ, կիւսուր,

մետապոլիս, ուուսու, պիիկուն, պասիին,

պատահին, սինոս, ենուինոս, իմենուն:

յ) Պետական կազմ եւ պաշտօնութիւն. —
Անափոս, անբիիւպատոս, անբիպարիկ,
ապանիւպաս, ապանիւպատիկոս, ապանիւ-
պարիս, դեկսինոն, դեմարէսոս, դեսպու-
տոս, եպումենոս, եղուրոս, եպուուրոս,
կիւսուսոս, երեւարեյ, խոսաթուլ, կեփա-
լա, կիւսոս, կիւ, կիսոն, կիւսուր, իւս,
կրիսոս, ենդմոն, հէւպոսոս, նիւպար-
ենոս, նիւլպերէս, լուխուրոս, նախուսին, մե-
զալիք, նոմիկոս, պառեկիմանոս, պուուրէ-
սոսոս, պառունպատիկ, պուոսուպարաք,
պուոսուտատոր, պուոսեւատիսոս, պուու-
րիւրապալաք, պրակսոր, պրիւսան, ուու-
շուր, սեբաստ, սեբաստա, սինդիկոս, սին-
կիսիկոս, սպարաք, սկոլոս, վիզարիսոս,
վիուառու, ուուսուր:

Ք) Վարչական դորժարք եւ ղիւանական գրութիւններ — անափորայ, անոն, ղեապութիւնն, դիարքիկ, դիմոս, դիմոսական, եւստի, խոն, հիւալասի, հոռոց, մետաղի, նոմոս, պրոսմինն, սիմկիդիս:

Դ) Հարկիր — կենսոն:

Ե) Պատերազմ — ական, խոսուկեփակալ, սրաս, սրատեաս, սրատիզին, տափաս, սրախոն, փատան:

Դ) Զենքներ — ապափ, բաղիսօր, բազեայ, բային, կոնսակ, կորբան, մանկալ, գունայ, ոպղոն, սկեպտուն, ստոմ:

21. Սովորական կեանքի բառեր. — Անդիխապս, արգ, բէֆուն, արգիայ, բարբունչի, բարբուս, ետեկինի, բիակոս, լազ, լիր, մերել, հոռո, յարկ, ովար, ովարիստես, պառավառոս, ուրդոն, սալոն, սիրյայ, սպատաղմեք, դիդ, փու.

22. Մակրայ եւ նմաններ. — Խորլատ իիդէ:

Այս բառերի ստուար մասը յունարէնի հասարակ տառապարձութիւն է - հայ թարգմանիչները երբեմ չի խնանալով յոյն բառի համապատասխան հայերէն ճեւք կամ չգտնես լով հայերէնի մէջ և կամ գրուած քին զիտական բնոյթ տալու համար պարզապէս հայերէն տառերով պահել են յոյն բառը նոյն երեսոյթը նկատում ենք նաև այսօր է, երբ մի թարգմանիչ ուուերէնից կամ եւրոպական մի լեզուից թարգմանելիւններ անելու ժամանակ, երբեմ ստիպուած է լինում զանազան բառեր ու զազակի տառաւ գարձել, առանց մտահոգուելու այն մասին որէ հայ ժողովուրդը ոչինչ չի հասկանաւու դրանցից: Ապահով կերպով կարող ենք ասել որ խորլայիդէ, իկոսակերոն, լիւանոս, եւրակիլոն և նման բազմաթիւ բառեր երբեք հայ լեզուի սեպհականութիւնն չեն կազմած: Այս բանը կարելի է ապացուցել մի քանի փաստերով: Այդ բայ ուերի մեծագոյն մասը մեր մատենագրուաթեան մէջ չափազանց քիչ գործածութիւն ունի, կան շատ ու շատ բառեր որ միայն մի վկայութեամբ ծանօթ են մեզ:

ՊՐՈՒ. Հ. ԱՇԱՌԵԱՆ

(Երբունակիլյ)

ԳՐԱԽՈՍՀԿԱՆ

ՀԱՄԱՊԱՏՐԾԱԿԱՆ ԱՐԵՒՄՑԱՎԱԾԱՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ, Առաջին Համար, Զարգրօնիքի Սերանդ: Ա-Բ Գիրք: Յ. Օշական: 8պարան Մրցաց Յակոբեանց Եռուսակմ, 1945: Էջ՝ 365:

Ու զերջապէս ունինք Համապատերին առաջին հատորը:

Կըսեմ այսպէս, աչքիս առջև ունենաւ լով հեղինակին երեսուն տարիները՝ որոնց ընթացքին անիկա մեր կին և նոր զոյդ գրականութեանց աշխատաւորներու մասին չափազանցուած, երբեմ անարգար զատուած, յաճախ խոր թափանցուած գործադրուած մասնակի աշխատանքներ յանձներ է Մամուլին: Ժամանակին հետ տկարանաւու, փոխարէն՝ աճող, ծանծաղելու տեղ խուրացող այս աշխատանքը, ուրախ ենք յայտանել կարենալու, որ գտած է իր զերջանական կերպարանքը Համապատեր: Արևմատայի Գրականութեան անունին տակ:

Օչականը տառամարտկ նկատուած է հարթող ու կործանարար քննադաս մը մեր մէջ, սակայն արդար ըլլալու համար պէտք է բայել թէ այդ զերջադրամը շատ մակերսային էր գործադրուած շատ յաճախ անոնց կողմէ միայն, որոնք ուզեցին մեր գրականութեան բարձրագոյն աթուներուն դրայ ես տեղ ունենալու Ռէ սը Օշականին չափ մեր արժէքներուն, մեր փառքերուն և մեր գեղեցկութիւններուն նկատմար եւ զած է այնքան խանգավառ և շեփորած առ նոնց արժէքը: Իրեւ բազմավասարկ գասպարակ, գրագէս և քննադաս, որքան Օշականը Վկայ Դուրեանի, Մեծ արքենցի: Վարուժանի, Թէքէեանի, Երաւանի, Պառոնեանի, Տիկի. Եսայեանի, և Թէկատինցիի նկատմար ունեցած իր անխառն հիացումները և Համապատերին մէջ անոնց նուրիւած լայն տեղը, որոնք հեռու կործանման սառեւեներ յօրինելէ, շինիչ խանդավառութիւններ և փառաբանութիւններ են և Փալով իր կշիռին, ատիկան ներկայացուած գրական գործերու կենդանի մասի քանակով է պայտանաւոր, երբ կայ այդ կենդանի փշրանքը ատիկան բառ է զինք մեղմելու և նոյն խանդավառութիւնն զգացու մեերու տառաջնորդելու Վյապէս Մրցանաւտանցի մը: